

Jan Douwe van der Ploeg (hoogleraar rurale sociologie): "MINISTERIE VAN LNV BLOKKEERT PLATTELANDS- VERNIEUWING"

Als geen ander weet Jan Douwe van der Ploeg wat er op het platteland en in de circuits daaromheen speelt. Hij bezocht honderden bedrijven en hield talloze voordrachten in rokerige cafés, dorpszaaltjes en huiskamerbijeenkomsten. Daarnaast is hij thuis in de kennisinstituten, landbouworganisaties, ministeries en EU waarvoor hij onderzoek deed en adviezen schreef.

Met zijn Wageningse onderzoeksgroep deed hij in veel regio's onderzoek naar de zeer uiteenlopende manieren waarop boeren boeren. Hij vond in de praktijk een grote en groeiende variatie aan zogenaamde bedrijfsstijlen. Die variatie stond volgens hem in scherp contrast met het beleid dat vooral gericht was op schaalvergroting, intensivering en specialisatie. In zijn boek *De virtuele boer* verwijt Van der Ploeg de kennisinstellingen en LNV

dat ze een sterk vertekend beeld hebben van boeren en platteland. Hun beleid is volgens hem gebaseerd op "een virtuele werkelijkheid".

Elders in Europa heeft men beter door welke fundamentele veranderingen er op het platteland plaatsvinden en speelt men daar veel beter op in. EU-landbouwcommissaris Franz Fischler voert volgens Van der Ploeg een vooruitstrevend plattelandsvernieuwingsbeleid, maar Nederland mist daar de boot.

Voor de Europese Commissie is onder uw leiding een onderzoek uitgevoerd naar plattelandsvernieuwing. Wat heeft u onderzocht?

"De Europese Commissie wilde weten hoe het ervoor stond met de plattelandsvernieuwing in Europa. Hoeveel bedrijven doen er mee? Wat voor activiteiten ontplooiën ze? Wat verdienen ze ermee? Hoeveel werkgelegenheid levert het op? Wat zijn de effecten voor de rest van de plattelandseconomie? Wie zijn de vernieuwers? Wat kunnen landen van elkaar leren? We hebben daarvoor een bronnenstudie uitgevoerd en 3.500 boeren in Europa ondervraagd."

Wat is daar uitgekomen?

"In Nederland is zo'n veertig procent van de professionele boeren en tuinders, wat neerkomt op 28.000 bedrijven, actief bezig met plattelandsvernieuwing. Zij halen een substantieel deel van hun inkomen uit activiteiten als natuurbeheer, agro-toerisme, zorglandbouw, biologische productie en verwerking van eigen grondstoffen tot bijvoorbeeld streekproducten. Opvallend was dat vooral grotere bedrijven, jongere en hoger opgeleide boeren en bedrijven waar vrouwen een actieve rol spelen, vernieuwen. Het zijn dus beslist geen marginale bedrijven van boeren die zo hun bestaan proberen te rekken. Een derde belangrijke conclusie is dat de vernieuwende bedrijven

beduidend meer verdienen. Gemiddeld leveren vernieuwende activiteiten ruim 10.000 euro extra op."

Waren dit verrassende uitkomsten?

"Ik dacht aardig op de hoogte te zijn, maar was toch verbaasd. De praktijk blijkt ver vooruit te lopen op het beleid. LNV wil het aantal boeren dat een substantieel deel van hun inkomsten uit dergelijke activiteiten haalt verdubbelen van tien naar twintig procent. Nu blijkt dat veertig procent hier al flink wat inkomsten uit haalt! Plattelandsvernieuwing is in hoge mate een autonoom proces met een eigen dynamiek. Toen plattelandsvernieuwing bij de formatie van Paars-1 in Nederland op de politieke agenda kwam dacht men in Den Haag dat het vernieuwingsproces nog moest beginnen en dat men dat vanuit LNV moest aanzwengelen en regisseren. Daardoor zijn er veel dingen misgegaan. LNV had beter in de gaten moeten hebben wat er al gaande was, moeten aansluiten bij autonome ontwikkelingen, die moeten faciliteren en bijsturen waar dat nodig was."

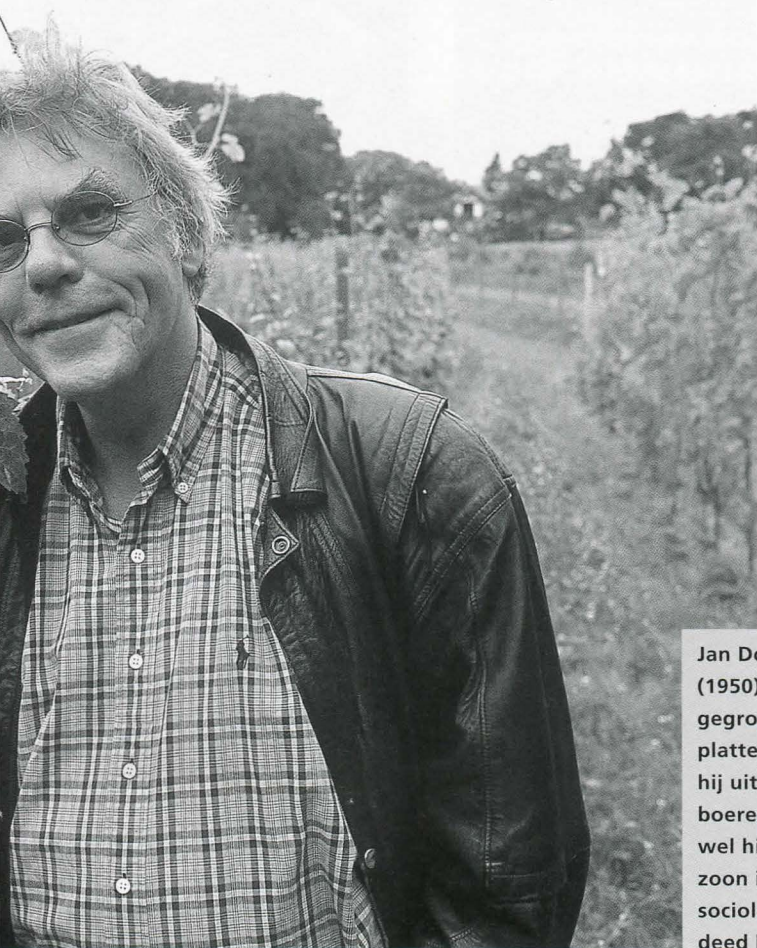
Hoe doet Nederland het in vergelijking met andere Europese landen?

"Hoewel er meer boeren met plattelandsvernieuwing bezig zijn dan gedacht, zijn het er in Nederland toch beduidend minder dan in andere landen en verdienen ze er minder mee. Van de zeven landen die we onderzocht hebben lopen Nederland en Spanje duidelijk achter bij Italië, Frankrijk, Engeland, Ierland en Duitsland. Binnen die landen zijn dan weer gebieden die voorop lopen of achterblijven. Wat mij en ook de Europese Commissie zorgen baart is dat Nederland niet echt de omslag maakt van het vroegere gemeenschappelijk landbouwbeleid met productiesteun naar het nieuwe beleid van rural development."

FOTO: HANS DIJKSTRA

Jan Douwe van der Ploeg (1950) is geboren en opgegroeid op het Friese platteland. Daar leerde hij uit eigen ervaring het boerenbedrijf kennen hoewel hij zelf geen boerenzoon is. Na zijn studie sociologie in Wageningen deed hij onderzoek onder boeren in Zuid-Amerika, Afrika, Zuid-Europa en Nederland. Daardoor kreeg hij een brede kijk op landbouw en platteland. Van der Ploeg werd in 1992 hoogleraar rurale sociologie in Wageningen en is een vooraanstaand lid van de Raad voor het Landelijk Gebied. Onder zijn leiding werd onlangs in opdracht van de Europese Commissie een internationaal onderzoek uitgevoerd naar plattelandsvernieuwing in zeven EU-staten. De belangrijkste conclusie voor Nederland: er zijn in Nederland verrassend veel boeren bezig met plattelandsvernieuwing, maar Nederland loopt wel achter bij andere EU-landen.

en op eigen kracht vernieuwende praktijken ontwikkeld. Maar voor de vernieuwingskaders die LNV ontworpen had kwamen ze niet in aanmerking. Dat werkt frustrerend en versterkt het wantrouwen. Duizenden boeren willen aan de slag met natuur- en landschapsbeheer; ze hebben daarvoor zo'n 250 coöperaties en verenigingen opgericht; hun prestaties mogen er zijn; ze zijn vol elan; het zijn de ambassadeurs van de landbouw die we in de toekomst hard nodig hebben, maar ze worden keer op keer geblokkeerd door LNV. Recent voorbeeld. Voor het doortrekken van de A73 van Venlo naar Roermond moet 180 hectare natuurcompensatie komen. De Limburgse boerenbond LLTB is met prima voorstellen gekomen om 100 hectare natuur te realiseren. Verkeer en Waterstaat is vóór, maar LNV wil het niet erkennen als natuur. Voor LNV is natuur pas natuur als Natuurmonumenten het gemaakt heeft."

Hoe komt dat?

"Het wrange is dat er onder Nederlandse boeren veel meer belangstelling bestaat voor plattelandsvernieuwing dan de veertig procent die er nu al mee bezig is en dat ook de EU die kant op wil, maar dat LNV er niet in slaagt een koppeling tot stand te brengen tussen Brussel en de plattelandsregio's."

Waarom gaat het mis?

"LNV heeft te lang gedacht dat rural development iets was voor de marginale gebieden en dat de moderne Nederlandse boer er niet voor voelde. Bij LNV heerst een soort onvermogen om te begrijpen wat de kracht en relevantie van die nieuwe landbouw is. Dat heeft geleid tot onderbenutting van Europese fondsen. In Ierland profiteert 40 procent van de boeren van regelingen voor agrarisch natuurbeheer, in Nederland 18 procent. Een Ierse boer verdient er gemiddeld 4.000 euro per jaar aan, een Nederlandse nog geen 1.000. Nederland heeft EU-gelden voor plattelandsvernieuwing besteed aan de aankoop van landbouwgrond voor natuurontwikkeling. Als ze aan agrarisch natuurbeheer waren besteed hadden ze veel meer bijgedragen aan plattelandsvernieuwing. Volgend jaar komt er een midterm review van het EU-beleid. Nederland loopt – net als bij de ESF-affaire – het risico dat de EU zegt dat de gelden die voor nieuw beleid bedoeld waren, verkeerd besteed zijn. Dat kan betekenen dat Nederland in de toekomst nog minder geld voor plattelandsvernieuwing krijgt, terwijl het nu de beschikbare fondsen al onderbenut."

Vorig jaar zei minister Brinkhorst op een bijeenkomst van het Forum Plattelandsvernieuwing dat die onderbenutting voortkomt uit een schrijnend gebrek aan goede plannen. Hij riep organisaties als LTO op met goede plannen te komen...

"Dat is pertinente onzin. Honderden boeren hebben met verve

Wat kan Nederland leren van andere landen?

"Allereerst moet Nederland de Europese agenda eindelijk eens serieus nemen. Als Nederland daar niet snel op de trend naar rural development inspeelt mist het de boot en verspeelt het financiële mogelijkheden. Verder moet er meer ruimte komen om te experimenteren. Nu worden veelbelovende ontwikkelingen in de kiem gesmoord omdat regels waar men tegenaan loopt, niet opgeschort kunnen worden. Het is toch te zot dat een fruitteler in de Betuwe, die zelf appelsap wil maken, boven een bepaald productievolume naar een industrieterrein moet verhuizen omdat het volgens de regels dan een industriële activiteit is! Ook moet de overheid onzekerheid en wantrouwen wegnemen. Boeren weten niet waaraan ze toe zijn. Als ze bijvoorbeeld intekenen op het programma beheer weten ze tevoren niet hoeveel ze krijgen en of ze volgend jaar onder dezelfde voorwaarden mee kunnen doen. Dat is fnuikend. Ten slotte moet er flink gedecentraliseerd worden. Veel ontwikkelingen lopen stuk op het feit dat LNV meent daarover de regie te moeten voeren."

Wat voor rapportcijfer zou u geven voor het plattelandsbeleid van de afgelopen kabinetsperiode?

"Brinkhorst zou van mij geen 5-, maar een -5 krijgen. Hij roept voortdurend dat hij een Europeaan is, maar door zijn beleid is de kloof tussen Nederland en Europa alleen maar groter geworden. De EU verlegt de geldstromen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid naar rural development, maar Nederland speelt daar volstrekt onvoldoende op in. De vernieuwingsbereidheid op het platteland is niet versterkt maar geblokkeerd. Juist de vernieuwers zijn regelmatig geschoffeerd door Brinkhorst. Jonge vernieuwende boeren kregen van hem te horen: de

Nederlandse boer vernieuwt niet, hij is te subsidieafhankelijk, hij huult krokodillentranen als zijn veestapel geruimd wordt. Dat heeft boeren diep gegriefd."

HENK DONKERS